

ФРАНЦУЗЬКИЙ АЛФАВІТ ЯК УПОРЯДКОВАНА СИСТЕМА СИМВОЛІВ

Статтю присвячено вивченню символічної природи алфавітного письма. У представленій статті досліджено семіотику латинського та французького алфавітів, встановлено символічну конотацію літерних знаків, їх співвідношення із числом, систематизовано та класифіковано літери символи сучасного французького письма. Доведено, що французький алфавіт являє собою впорядковану систему образів, тим самим розкриває метафізичну функцію сучасної французької писемності.

Алфавіт будь-якої мови – це упорядкована система символів, які мають нескінченно багато таємних або втрачених смислів, важливі для усвідомлення та освоєння людиною реальності. На сучасному етапі розвитку наукової думки розуміння ролі сталого порядку літер у алфавітній системі лише поступово розкриваються лінгвістичними та фольклорними дослідженнями таких вчених як Ю. С. Степанов, Д. Дирингер, В. О. Істрін, В. Л. Архангельський, Л. О. Введенська, Р. Грейвс, М. М. Маковський, Л. В. Савельєва, К. Титаренко, М. І. Толстой, В. Жикаренцев та інші. Таким чином, **актуальність теми представленої статті** зумовлена зростаючим інтересом сучасних мовознавчих студій до вивчення знаків алфавіту з погляду ідеографії та символізму.

Об'єктом статті є французький алфавіт, а **предметом** – літери-символи сучасного французького письма.

Мета статті полягає у дослідженні семіотичних особливостей різних алфавітних систем, визначенні символічних конотацій літерних знаків латинського та французького алфавітів, встановленні філософського розуміння порядку літер у сучасному французькому алфавіті.

У мовній культурі багатьох народів, зокрема, слов'янській, існує цікаве мовне явище – азбучні молитви, або так звані "азбуковники", що уходять своїм корінням у X-XII ст. У цих молитвах кожен рядок (смысловий патерн) починається по порядку з певної літери алфавіту. Сучасні дослідження слов'янської азбуки, зокрема, В. Жикаренцева, В. Чудинова, М. Морозова довели, що давні слов'яни за допомогою назв літер давали напутню пораду молодому поколінню: *Аз, Буки, Веди* – я відаю майбутнє; *Глагол, Добро, Есть* – говори, що добро є; *Рцы, Слово, Твердо* – вимовляй слово твердо. Перші двадцять літер алфавіту, стверджують науковці, – це пов'язані одним смислом речення: гімн, напуття та одночасно наказ. Щоденне повторення алфавіту облагороджувало юну душу, очищало й направляло її.

Свого часу Н. С. Трубецької, досліджуючи семіотику слов'янських алфавітів, у тому числі й азбуковників, дійшов висновку, що давньоцерковнослов'янські алфавітні вірші являють собою акровірші не звукових значень літер, а імен літер глаголиці. [1: 32]. Це може означати, що імена літер існуючих алфавітів колись були самостійними словами, пов'язаними порядком свого розташування в певні смислові синтагми.

У лінгвістиці існує багато гіпотез відносно того, чому літери існуючих алфавітних систем мають ті чи інші назви. Наприклад, у кельтській традиції стійкою наскрізною лінією проходить ідея зв'язку назв літер з іменами дерев. У всіх кельтських говірках слово "дерево" означає ще й "літера", це пов'язано з тим, що школи друїдів розташовувалися в лісах, тому друїдські чарівництва здійснювалися за допомогою гілок різних дерев. А в ірландському епічному тексті "Битві дерев" згадуються характеристики всіх відомих дерев: "попереду вільха стоїть", "верба та горобина забарилися з убранням", "береза великодушна", "суддею став лісовий горіх", "багатий бук", "хоробрий падуб" і т. д. Літери називалися "fid" (буквально – "дерево", а ім'я кожної окремої букви – це назва окремого дерева (берези, яблуні, горобини, сосни тощо). Так, перші три літери алфавіту, що передавали приголосні – **В, L, N** – називалися відповідно "*Beith-Luis-Nion*" (буквально "береза-горобина-ясен"). Сьогодні це словосполучення відоме як назва всього ірландського алфавіту.

Наступна гіпотеза щодо етимології та порядку розташування літерних знаків у алфавіті пов'язана з календарними значеннями. Загальновідомо, що дохристиянський ведичний календар фіксував рік, який базувався на фазах Місяця та складався з тринадцяти чотиритижневих місяців і одного додаткового дня: кожна з 13 літер, що передавала приголосні означала один з 28-денних місяців, починаючи з 24 грудня, а кожна з 5 літер, що відображала голосні представляла квартал року; останній квартал, що починався зимовим сонцестоянням, символізувався переходом від зони літери **А** до зони букви **I**, таким чином, 5 літер (**А, О, U, Е, I**) означали 4 квартали.

Розташування 50 літер в санскритському алфавіті відповідає їх розташуванню на пелюстках чакр і, згідно йогівському вченню, послідовно відповідають чакрам людини.

У деяких культурах назви літер мають безпосередній зв'язок з іменами богів, міфологічних персонажів або стихій. Перша літера давньосемітського фінікійського алфавіту "aleph" традиційно асоціюється зі значенням "череп бика", проте, в грецькому алфавіті ця літера уподібнюється до відповідної єврейської букви та набуває значення "alliph" – "учись". Наведемо декілька прикладів ймовірного походження літер латинської абетки: "**a**-axa-ansus", "anses" (напівбоги аси); "**t**-tyz-teiws-tius" ("teos", "Zeos", "deus" – Бог), "ch" – зустрічається тільки в імені Христа; "**e**-enguz-eggws" ("людина", "чоловік"), "**z**-ezec-azets" ("радість", від імені готського божества Aiza, Aczipa); "**r**-reda-raida" ("верхова

їзда – поїздка верхи – дорога – візок – колісниця богів"), "h-haal-hagl" ("град, розруха", ім'я одного із злих демонів природних), "i-iis-eis" ("лід, холод", "іній"; це, до речі, й назва однієї із найбільш зловісних рун у Беовульфї, що асоціюється зі смертю).

Необхідно зауважити, що у парадигматиці алфавітної системи особливе місце належить порядковому номеру кожної окремої літери. З огляду на те, що алфавіт представляє собою модель мікрокосму, то його початок, середина і кінець із розташованими в них знаками набувають сакрального значення. Наприклад, у латинському алфавіті класичної пори, який складався з 25 знаків, літера **M** займала абсолютно серединне (13-е) місце, а **L** і **N** розташовуються по обидві сторони від нього. Помітивши цю закономірність Ю. С. Степанов та С. Г. Проскурїн [2] припустили, що латинське слово "elementum" – це зчеплення літер, що займають абсолютну середину латинського алфавіту та може позначати "буква як знак", "першооснова", "первинна матерія", "стихія".

Літери латинського алфавіту використовувалися в якості священної абрєвіатури, які відображали, як правило, Божественні імена. Наприклад, існує 40 або більше написів, що складаються з літер **D**, **M** і **S**. З точки зору язичників, це звернення до богів, які можна розшифрувати таким чином: **Dis Manibus** і **Dis Manibus Sacrum**. Використані на християнських пам'ятках давнини, вони мають інше відтворення: **Deo Maximo** або **Deo Magno** (Великий Бог) і **Deo Maximo Salvatori** (Великий Бог, Спаситель). Подібні абрєвіатури в латинському алфавіті мають величезне значення для багатьох сучасних культурних традицій. Відзначимо, у сучасній французькій мові абрєвіатура часто стає символічним знаком, оскільки вона переймає функції ідеограм та емблем. Вживання таких скорочень змінює не тільки візуально-графічний образ, але й фонетичні форми слів, зокрема, **ONU**, **MMM**, **URSS** тощо.

Більше того, подібно рунам, латинський алфавіт володіє системою кольорових відповідностей. Букви **A**, **I**, **J**, **Q** і **Y** асоціюються з помаранчевим, темно-жовтим і темно-коричневим кольорами; **B**, **C**, **K** і **R** вважаються білими. Червоний колір мають **G**, **L** і **S**, тоді як **D**, **M** і **T** – рожево-лілового та фіолетового кольору. Літери **E** і **N** – попелястого кольору – кольору сланцю; блідо-блакитний – колір літер **U**, **V**, **W**, а **X**, **O** і **Z** – зелені; темно-блакитний належить буквам **F**, **H** та **P**.

Але, незважаючи на всі ці відповідності, латинський алфавіт виявляє важливі метафізичні конотації тільки у зв'язку з нумерологією (наукою, про метафізичні властивості чисел). Система нумерології, яка утвердилася за латинським алфавітом продовжує діяти в ключі, принципово відмінному від давньоєврейського та грецького аналогів. Найдавнішою з відомих нумерологічних систем, яка використовувала латинські літери була халдейська нумерологія. Зауважимо, що представлена система чисел народилася у халдеїв – давньосемітського племені, що проживало на території Вавилону, в межиріччі Тигру і Євфрату. При визначенні значення імені халдеї не використовували зіставлення літер і цифр згідно алфавітного порядку. Вони вважали, що кожна буква відповідає вібраціям певної цифри. І оскільки цифра 9 вважалася священною, тому їй не відповідала ніяка літера.

Варто зазначити, що халдеї розглядали як однозначні, так і двозначні числа. При цьому однозначні числа характеризують зовнішні аспекти особистості, а двозначні – описують внутрішні чинники людини. Халдейська нумерологія вважається більш точною, проте, вона менш популярна, оскільки є більш складною для розуміння та засвоєння.

Нумерологія Піфагора, на сьогоднішній день, є найбільш використовуваною системою. На відміну від халдейської, в цій системі цифри зіставляються з символами алфавіту в певній послідовності. Для інтерпретації використовують цифри від 1 до 9. Підкреслимо, що значення букв **K** і **V** вважалися основоположними, саме тому їх не можна зменшувати ні під яким приводом.

Після започаткування піфагорської системи на початку ХХ століття оформилися дві нумерологічні школи, основною відмінністю яких постало питання яку саме алфавітну систему вважати першоджерелом латинських літер. Так, наприклад, К. К. Заїн, Відья Ананда та Равінда Кумар та інші, наслідуючи традиції, започатковані відомим французьким нумерологом Полем Крістіаном, розглядали латинський алфавіт як продукт еволюції давньоєврейської системи письма та намагалися віднайти відповідні візуальні аналоги між латинськими та єврейськими літерами.

На відміну від представлених теорій, Дау Баллієтт – американська дослідниця, авторка книг "Успіх завдяки силі вібрацій", "Філософія чисел", "Симфонія природи" продовжила та вдосконалила роботу Генріха Корнелія Агріппа (1510) [3], який наполягав, що літери латинського алфавіту розміщені в ідеальній послідовності, яку необхідно враховувати при співвідношенні літер із цифрами. Саме тому нумерувати літери варто по порядку: перша буква відповідає числу 1, дев'ята – числу 9, а десята – знову числу 1, і так далі.

Ще одна, більш сучасна система, відома як діаграма Уліана, була розроблена Д. Джейсоном Купером. У ній, подібно грецькому і давньоєврейському алфавітам, методика закріплення числових значень за буквами відбувається шляхом розбиття алфавіту на три частини. Що стосується грецького алфавіту, то у ньому існують 3 групи по 8 букв (огдоади); в рунах – 3 Атта. Проте в латинському алфавіті, що складається з 26 букв, є дві групи по 9 і одна з 8-ми букв.

Зауважимо, що вивчення латинського алфавіту у співвідношенні з цифрами у сучасній науці залишаються фрагментарними. Переважна кількість подібних досліджень стосувалися винятково встановлення впливу літер власного імені людини на його характер. Адже відомо, що кожна людина, яка входить у матеріальний світ має свою дату народження, ім'я, прізвище, по-батькові, саме ці цифри й літери впливатимуть на нього все життя. Ім'я являє собою набір букв і звуків, які вимовляються з певним тембром, причому кожна літера має індивідуальне звучання. Ім'я складають звуки. Звук – це хвиля

певної частоти, яка особливо впливає на живий організм. Різні імена – різні набори звуків і, відповідно, неоднакові подразники, які, в свою чергу, впливають на різні структури мозку. У сучасній науковій парадигмі метод, що встановлює етимологію та символіку імен отримав назву "ономатомансія", або "ономансія" (*Onomatomancie, Onomancie*). У більш широкому розумінні, цей метод уможливорює аналіз символічного значення літер. Назва цього мистецтва походить від давньогрецького "онома", що означає "ім'я" та "manteia", що перекладається як "пророцтво". Ця методологія застосовувалась протягом багатьох століть для того, щоб визначити вплив літер імені на долю людини. Відзначимо, що першими і палкими прихильниками ономатомансії були послідовники Піфагора.

Застосовуючи представлену вище методику, сучасна французька дослідниця О. Георг (А. Gheorghe) [4] розподілила всі ініціали (початкові літери) французької мови на 4 основні категорії згідно із їх ступенем виразності: розумові (А, Н, J, Q, S, Z), фізичні (D, E, F, M, N, O, V, W, X), емоційні (B, C, K, L, T, U) та інтуїтивні (G, I, P). Прихильники ономатомансії (J. Dreyfus, J. Durand, О. Ф. Олександров, М. О. Заренков, Т. М. Зюрняєва та інші) вважають, що всі букви, незалежно від їх місця в імені, несуть у собі власну енергію, яка своїми вібраціями може позитивно або негативно впливати на людину. Саме тому всі літери французького алфавіту було розподілено на три категорії: позитивні (А, С, Е, G, J, K, L, N, O, Q, S, T, V, X, Z), негативні (B, D, F, I, M, P, R, U) та нейтральні знаки (H, W, Y). Особливе місце належить літерам імені, які передають на письмі голосні звуки, оскільки саме ці літери належать до підсвідомого та можуть вказати на інстинктивні та емоційні реакції людини, якими вона не власна керувати. Таким чином, люди у яких привалює у імені літера А можуть бути агресивними та роздратованими; літера Е характеризує людей, які легко приймають все нове, І вказує на інтуїтивний, непослідовний та суб'єктивний характер, О розкриває повільних, не дуже піддатливих особистостей, які вміють контролювати свої емоції, U визначає пристрасні, артистичні якості людини.

Одна із сучасних спроб розшифрувати символіку літер французького алфавіту належить Г. Г. Крючкову, який надає цифрове значення літерам, згідно із їх порядковими номерами в алфавіті [5: 107-109]. Автор стверджує, що вживання цифр, зрозумілих носію будь-якої мови, може надавати слову нове значення у конкретному соціально-культурному середовищі. Наприклад, у французькому менталітеті робітників типографій, які хотіли попередити про небезпечність або появу керівника, цифра 22 набула значення застереження, уваги. Так, французьке слово *chef*, що складається з чотирьох літер, кожна з яких має порядковий номер в алфавітній системі (с – третя, h – восьма, e – п'ята, f – шоста) у сумі відтворює саме цифру 22, таємне значення якої відоме лише обмеженому колу людей.

З огляду на символічне значення чисел, 26 літерних знаків французького алфавіту можна піддати умовному розподілу, згідно з яким літери розширюють парадигму своїх символічних конотацій.

Перша група, яка складається з трьох перших літер – А, В, С – можуть представляти собою Первісні Принципи будови Всесвіту, Божественну трилогію, три складові духовного світу. До *другої групи* належать 7 літер – D, E, F, G, H, I, J, – які віддзеркалюють Загальні Принципи Творіння. *Третя група* містить у собі 10 літер – K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, – які уособлюють Нумерологічні Принципи. *Четверта група* має у своєму складі 6 останніх літер: U, V, W, X, Y, Z. Вона представляє собою ті Принципи, якими повинна оволодіти людина для того, щоб досягти гармонії та відкрити для себе знання про будову світу.

Таким чином, духовний світ може бути символічно представлений 3 літерами – трилогією, де літера А може символізувати А Творця, Буття, повітря, В – Божественну Мати, життя, воду, а С – Вселенський Розум, осягнення, вогонь. Духовна триєдність Батько / Мати / Дух розглядається як віртуальна форма, на основі якої створюється світ із його чисельними відгалуженнями. Цей символ троїчності Буття, універсальна тріада у різних варіантах існує у багатьох культурах, релігіях та традиціях світу. Відзначимо, що у мовній картині світу реалізація цього Принципу віддзеркалюється у французькому іменнику *a b c* (n, m) – *premiers éléments d'une science, d'une technique, base élémentaire d'une activité*, в якому всі три літери пишуться окремо, через пробіл.

Всесвіт упорядковується загальним принципом, які тримають його у абсолютно ідеальній рівновазі. Ці принципи конденсуються в групі з семи літер французького алфавіту. Вона включає у собі такі принципи як запліднення, полярність, множинність, гармонію тощо. Беручи за основу етапи еволюційного розвитку людини, представлені сім літер можуть мати такі значення: D – запліднення, оскільки літера D складається з прямої лінії, що відображає чоловіче начало, і кола, що представляє жіноче начало; E – плід, це пояснюється тим фактом, що літера E має форму плода; F / G – передають полярність жіноче / чоловіче, де F (*filie*) / G (*garçon*); H – зріле життя; I – старість; J – кінець, смерть.

Наступна серія десяти літер від K до T наводить нас на нумерологічний принцип уявлення про Всесвіт. Цей принцип дозволяє нам виявити тонкі відносини між літерами та цифрами. Насправді, в цій серії подібність між літерами та цифрами очевидна. Наприклад: K – представляє цифру 1, оскільки її основна частина – це вертикальна лінія (дві невеликі лінії можуть грати ту саму роль); L – своєю формою здатна показати двійкову природу речей, а отже, літера L уособлює число 2; M – має три нахили, тобто відображає цифру 3; N – перегорнута 4; O – співвідноситься із цифрою 5, це обґрунтовується тим, що цифра 5 у індусів фіксується тотожною графічною формою (o), водночас, відповідний арабський аналог також має чисельне значення 5; P – має форму перегорнутої 6; Q – відображає 7; R – за формою схожа на 8; S – на 9; T – має числову відповідність 10, оскільки вертикальна лінія відтворює цифру 1, а капелюх символізує десятиріччя. Зауважимо, що десятка – символ, що відкриває таємницю універсальної

природи. Десять – вінець творіння. Саме десятка вшановується як найбільш сакральне і повне число, оскільки воно містить у собі всі числа та відображає повернення від одиниці до початкової порожнечі.

Літери **U, V, W, X, Y, Z** можна розглядати як два окремих типи, які містять по 3 знаки кожен. Літери **U, V, W** мають відкритий простір та форму овалу чи трикутника, отже, представляють собою жіночу основу. Літери **X, Y, Z** є графічними варіантами хреста – чоловічого початку. Варто зазначити, що графічна форма **W** ілюструє два трикутника, тоді як **Z** – подвійний хрест. Отже, представлена група літер символізує полярну категорію чоловіче / жіноче, взаємопроникнення двох принципів у єдину форму, яка є одночасно статичною і динамічною. Число 6 – знак союзу і рівноваги. Вона також може асоціюватися з зіркою Давида, що має два взаємопов'язані трикутники – один з вершиною вгору (чоловіче начало, вогонь, небо), другий з вершиною вниз (жіноче начало, вода, земля). Якщо взяти до уваги, що знаки **W** та **Z** є подвійними літерами, то французький алфавіт може нараховувати 28 знаків, як у арабській мові.

Таким чином, французький алфавіт репрезентує складну багатопланову систему літер-ідеограм, які мають символічні конотації пов'язані, насамперед, з метафоричними поняттями буття. Отже, алфавіт, подібно до мови, є метафізичним описом реальності, найважливіша функція якого полягає у тому, щоб продемонструвати основні етапи еволюційного розвитку та допомогти людині пізнати процеси духовного перетворення. У подальшому перспективним представляється більш детальне вивчення окремих літер-ідеограм усередині французької мовної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Степанов Ю. С. Несколько гипотез об именах букв славянских алфавитов в связи с историей культуры / Юрий Сергеевич Степанов // Вопросы языкознания. – 1991. – № 3. – С. 23–45.
2. Степанов Ю. С. Константы мировой культуры : Алфавиты и алфавитные системы в период двоеверия / Ю. С. Степанов, С. Г. Проскурин. – М., 1993. – 198 с.
3. Агриппа Г. К. Окультная философия / Генрих Корнелий Агриппа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.e-reading.org.ua/book.php?book=114009>.
4. Gheorghe A. L'Onomatopancie, le destin de l'homme est écrit dans son nom [Електронний ресурс] / Alexandre Gheorghe. 2011. – Режим доступу : <http://alexandragheorghe.suite101.fr/onomatopancie-le-destin-de-lhomme-est-ecrit-dans-son-nom-a29893>.
5. Крючков Г. Г. Экзотеричність французької графіки / Г. Г. Крючков ; [відп. ред. Н. М. Корбозерова] // Проблеми семантики слова, речення та тексту : [зб. наук. ст.]. – Вип. 5. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2001. – С. 107–109.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Stepanov U. S. Neskol'ko gipotez ob imenakh buk v slavianских alfavitov v svyazi s istoriei kul'tury [A Few Hypotheses about the Names of Letters of the Cyrillic Alphabets in the Connection with the History of Culture] / U. S. Stepanov // Voprosy yazykoznanii [Linguistics Questions]. – 1991. – № 3. – S. 23–45.
2. Stepanov U. S. Konstanty mirovoi kultury : Alfavitny i alfavitnyye sistemy v period dvoeverii [Constants of the World's Culture : Alphabets and Alphabetical systems in the Period of Belief in Two Different Religions] / U. S. Stepanov, S. G. Proskurin. – M., 1993. – 198 s.
3. Agrippa G. K. Okul'tnaia filosofii [Occult Philosophy] [Elektronnyi resurs] / Genrikh Kornelii Agrippa. – Rezhym dostupu : <http://www.e-reading.org.ua/book.php?book=114009>.
4. Gheorghe A. L'Onomatopancie, le destin de l'homme est écrit dans son nom [Elektronnyi resurs] / Alexandre Gheorghe. 2011. – Rezhym dostupu : <http://alexandragheorghe.suite101.fr/onomatopancie-le-destin-de-lhomme-est-ecrit-dans-son-nom-a29893>.
5. Kriuchkov G. G. Ekzoterychnist' frantsuzs'koi grafiki [Exoteric of the French Graphic] / G. G. Kruchkov ; [nauk. red. N. M. Korbozerova] // Problemy semantiki slova, rechenia ta tekstu [The Problems of the Word, Sentence and Text Semantics] : [zb. nauk. prats']. – Vyp. 5. – K. : Vyd. tsentr KNLU, 2001. – S. 107–109.

Матеріал надійшов до редакції 26.01. 2012 р.

Сидельникова Л. В. Французский алфавит как упорядоченная система символов.

Статья посвящена изучению символической природы алфавитного письма. В представленной статье исследована семиотика латинского и французского алфавитов, установлена символическая коннотация буквенных знаков, их соотношение с числом, систематизированы и классифицированы буквы символы современного французского письма. Доказано, что французский алфавит представляет собой упорядоченную систему образов, тем самым раскрывает метафизическую функцию современной французской письменности.

Sydelnykova L. V. The French Alphabet as the Ordered System of Symbols.

The article deals with the study of the symbolic nature of the alphabetic written language. The presented article researches the semiotic of the Latin and French alphabets, establishes the symbolic connotation of French literal signs, their correlation with the number, systematizes and classifies the letter symbols of the modern French. It is proved that the French alphabet is the well-organized system of images, at the same time exposes the metaphysical function of the modern French written language.